

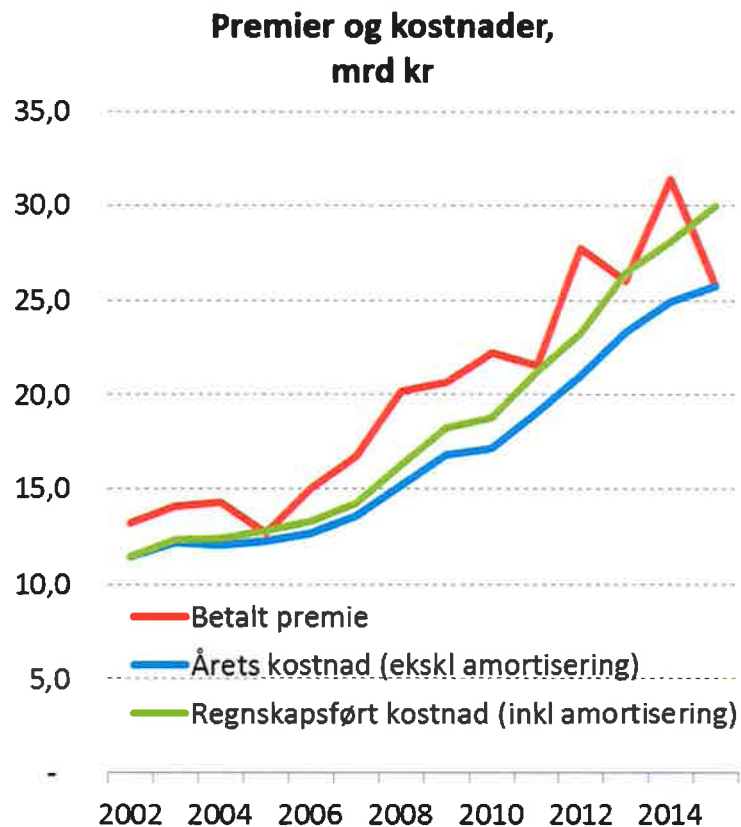
Per Richard Johansen

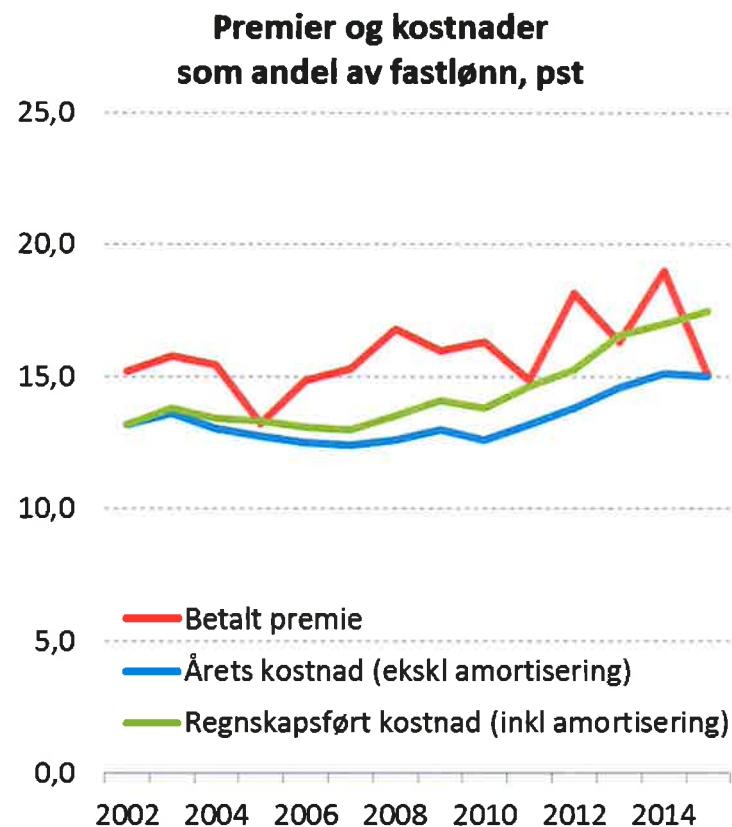
Pensjonspremiene i kommunesektoren –
utvikling og utsikter

Pensjon har blitt dyrere

– premiene bestemmer kostnadene over tid

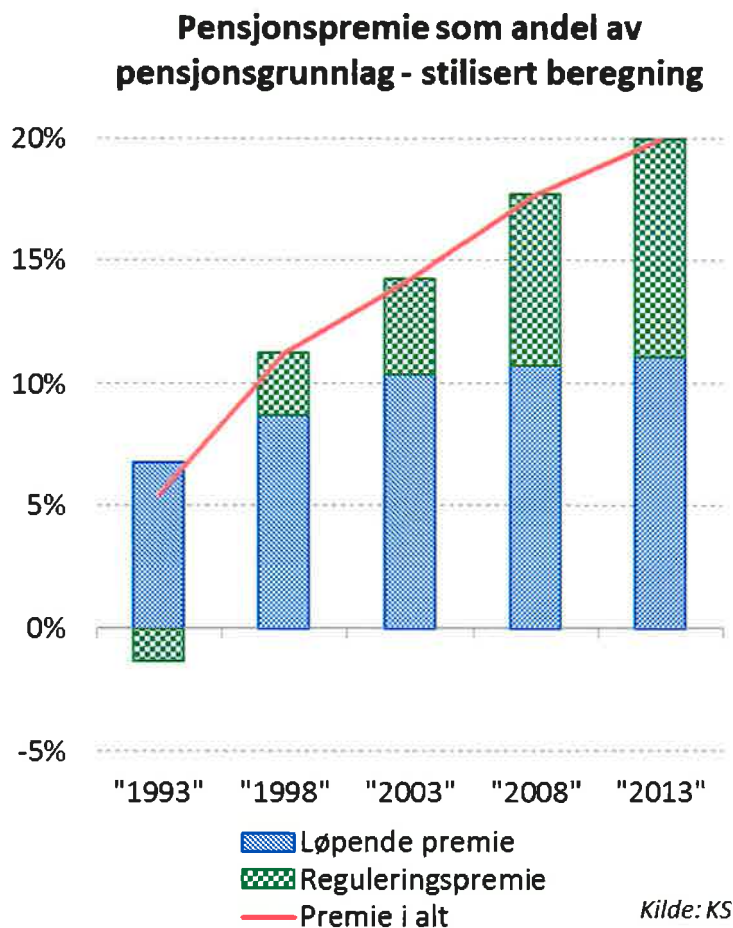

Kilde: Kostra, KR D, KS

Kilde: Kostra, KR D, KS

Det er særlig økte reguleringspremier som har gjort pensjon dyrere

- Stiliserte anslag på pensjonspremier som andel av pensjonsgrunnlaget for utvalgte år 1993-2013
- Samlet premie nesten firedoblet
 - den ordinære premien har bidratt med ca 4 ½ pp
 - reguleringspremien har bidratt med ca 10 pp
- I 1993 var reguleringspremien negativ, avkastningen på premiereserven var høyere enn behovet for regulering

Hva har bidratt til økningen i reguleringspremien?

En meget forenklet modell for reguleringspremien

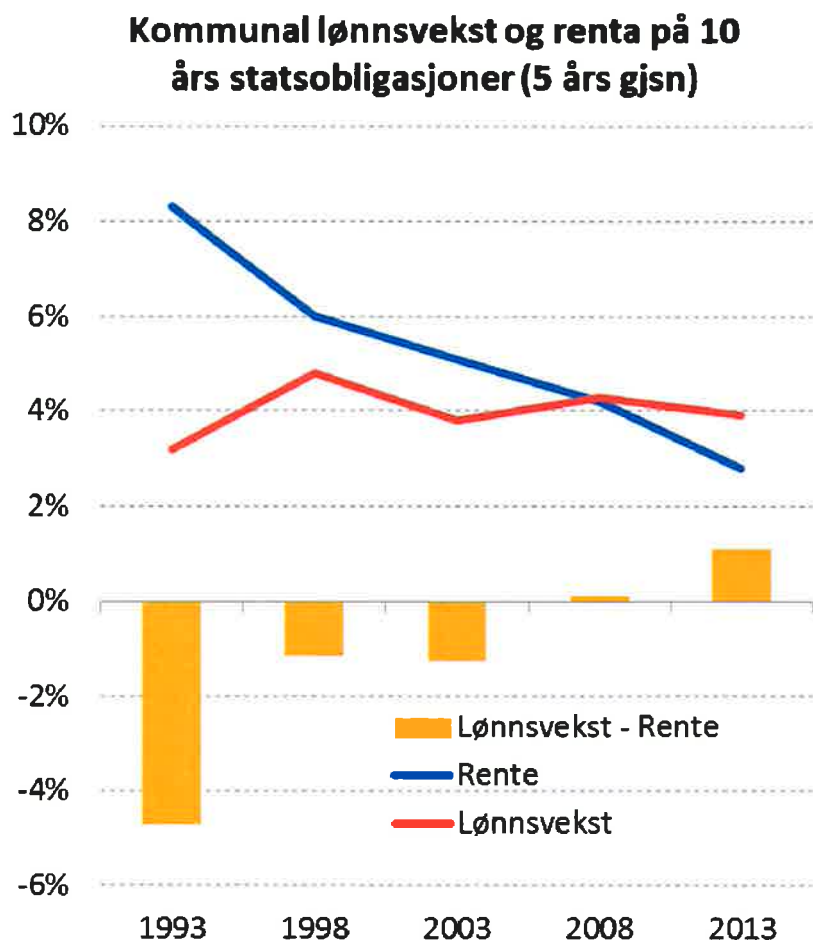
$$\frac{\text{Reguleringspremie}}{\text{Pensjonsgrunnlag}} = \frac{\text{Reguleringspremie}}{\text{Premiereserve}} \frac{\text{Premiereserve}}{\text{Pensjonsgrunnlag}} =$$

$$[f(\text{Lønnsvekst} - \text{Avkastning}) + k] * \left(a + b \frac{\text{Pensjonister}}{\text{Aktive}} \right)$$

der vi «over tid» antar at

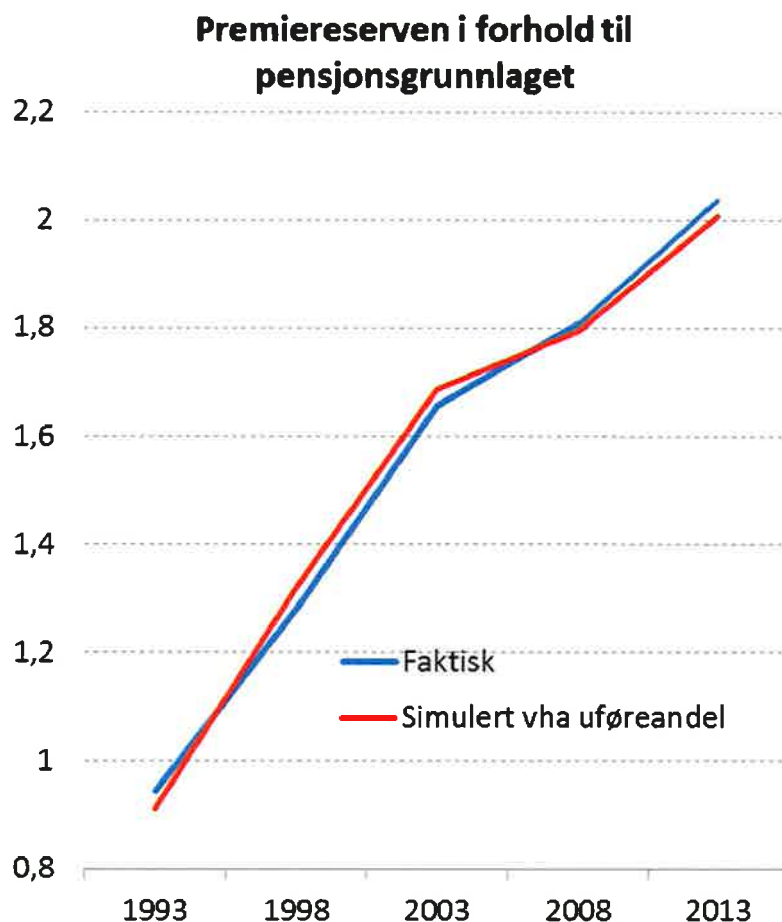
$$\text{Avkastning} = \text{Statsobligasjonsrenta} + \text{Risikopåslag}$$

Fallende avkastning og vedvarende sterk lønnsvekst har bidratt til økte reguleringspremier

- Anta at avkastningen gjennomgående har fulgt statsobligasjonsrenta, med et risikopåslag
- I 1993 var renta høyere enn lønnsveksten, man hadde høyere sikker avkastning på premiereserven enn behovet for oppregulering
- Tjue år etter er bildet snudd, gjennomgående er renta lavere enn lønnsveksten

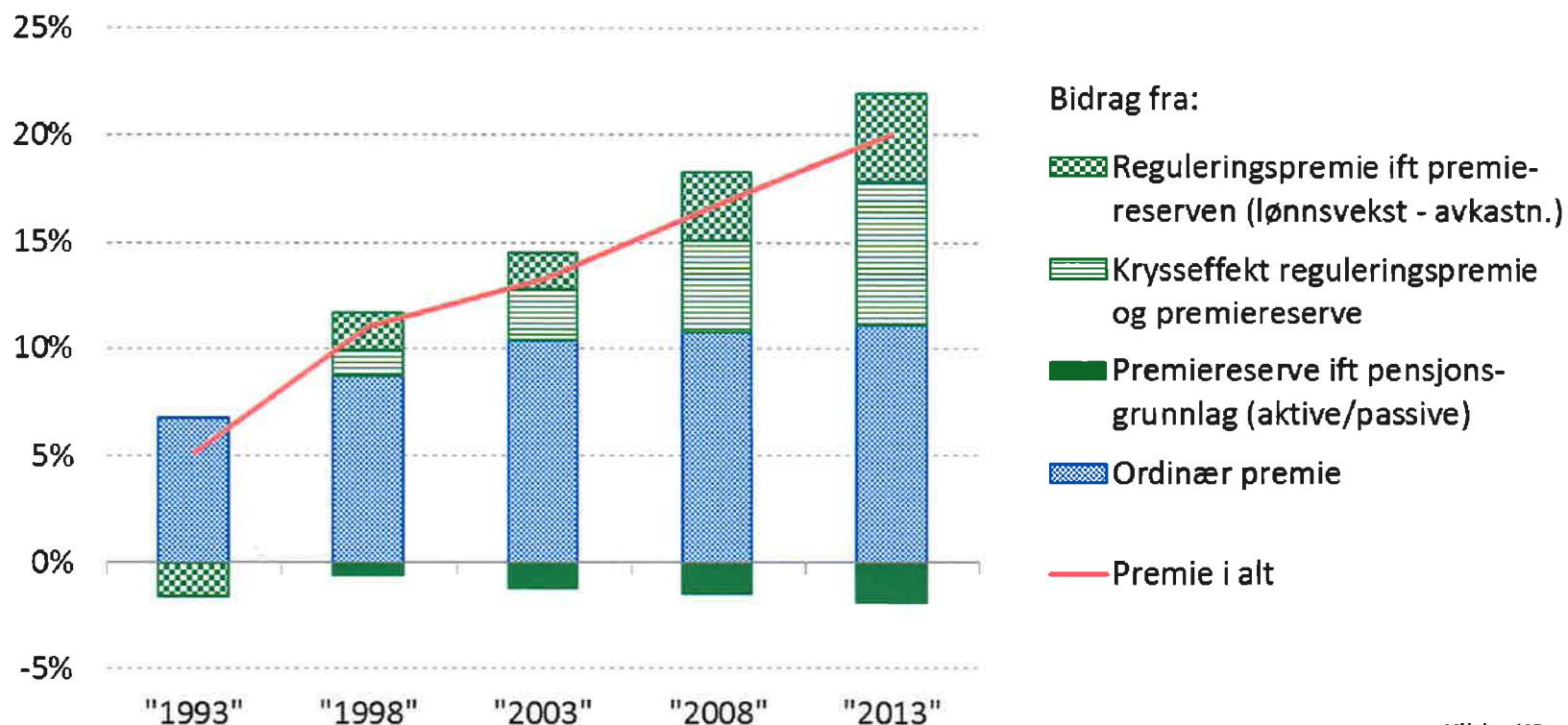
Økt premiereserve i forhold til pensjonsgrunnlaget har bidratt til økte reguleringspremier

- Premiereserven er doblet i forholdet til pensjonsgrunnlaget fra 1993 til i dag
- Utviklingen har skjedd «kongruent» med en økning i antall uføre i forhold til aktive
- Også antall alderspensjonister har økt i perioden, men bidrar ikke statistisk signifikant til forklaringen
- NB: bare 5 observasjoner, mer en illustrasjon enn en seriøs beregning

En dekomponering basert på modellen foran

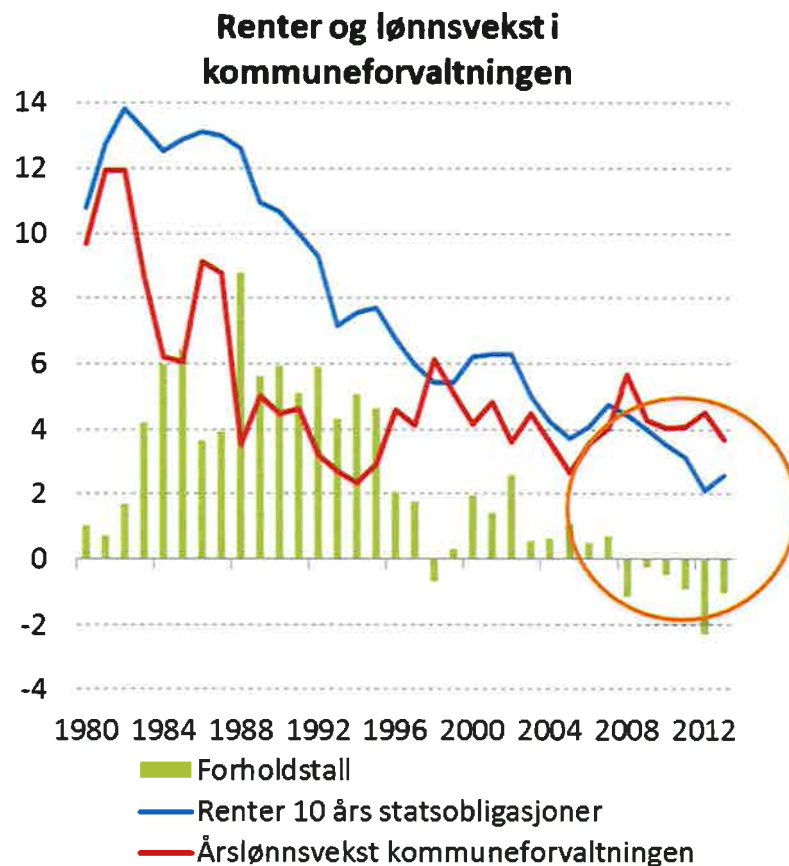
Pensjonspremie som andel av pensjonsgrunnlag - stilisert beregning

Kilde: KS

- $\frac{3}{4}$ av økningen i reguleringspremien skyldes forholdet mellom lønnsvest og avkastning
- $\frac{1}{4}$ skyldes forholdet premiereserve/pensjonsgrunnlag

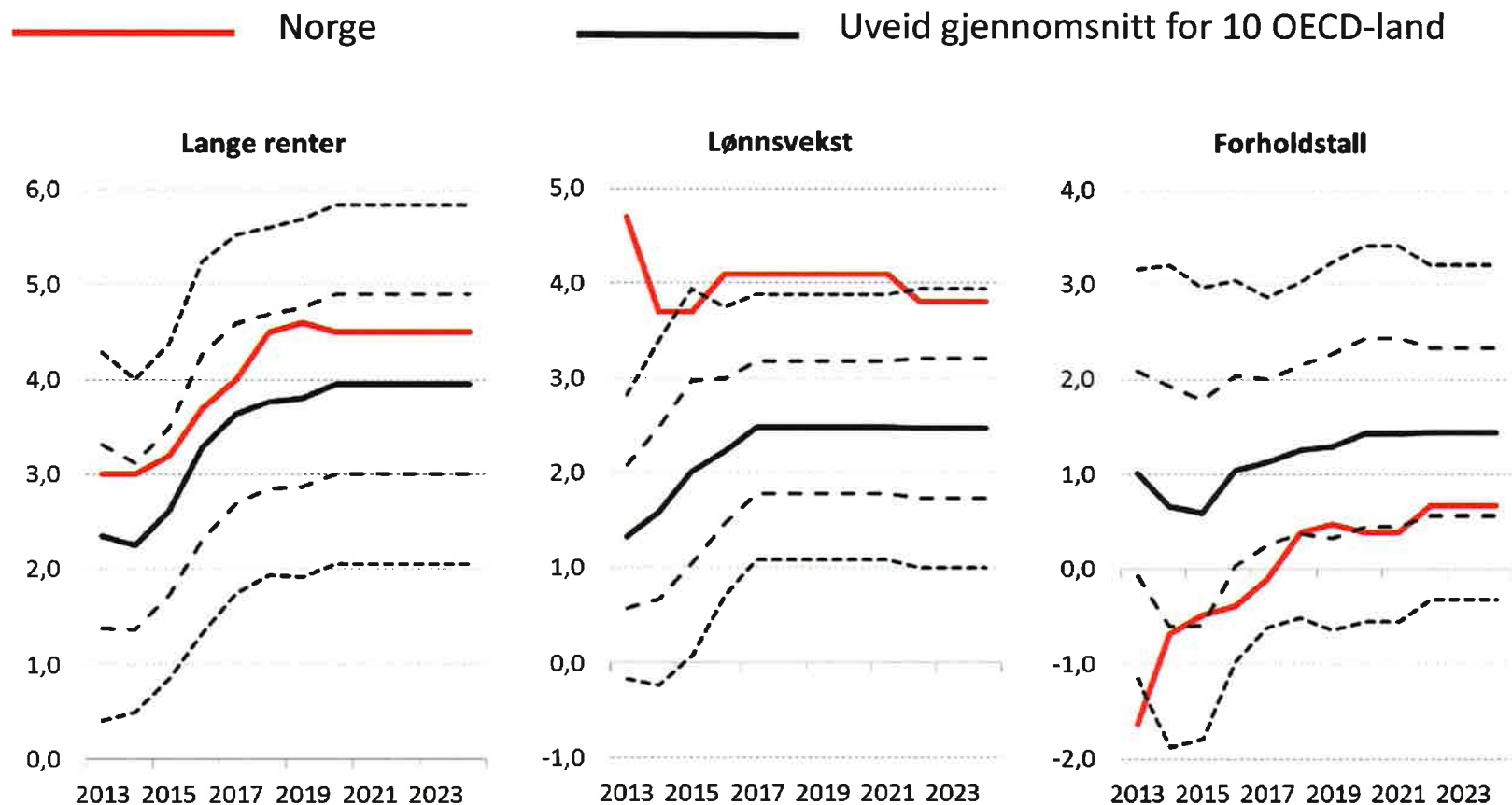
Høye premier skyldes unormal lav avkastning i forhold til lønnsvekst – må snu seg før eller siden

Kilde: SSB, Norges Bank, KS

- Finanskrisa i USA og Europa har gitt oss rekordlave realrenter
- Oljeboom i Norge har gitt oss rekordhøy reallønnsvekst
- Nå er pensjon trolig på sitt dyreste
 - enten skal rentene opp og/eller så skal lønnsveksten ned

Konsensus: Renta skal opp og lønnsveksten ned

Anslag fra Consensus Forecasts for Norge og 10 OECD-land: Sverige, Tyskland, Nederland, Frankrike, Spania, Sveits, Storbritannia, Canada, USA, Japan.

Langsiktige anslag på forholdstallet

- Rentepåslaget: Forholdet mellom renta og nominell BNP-vekst
- Dersom reallønnsveksten over tid følger produktivitetsveksten så vil

$$\text{Rente} - \text{Lønnsvekst} = \text{Sysselsettingsvekst} + \text{Rentepåslaget}$$

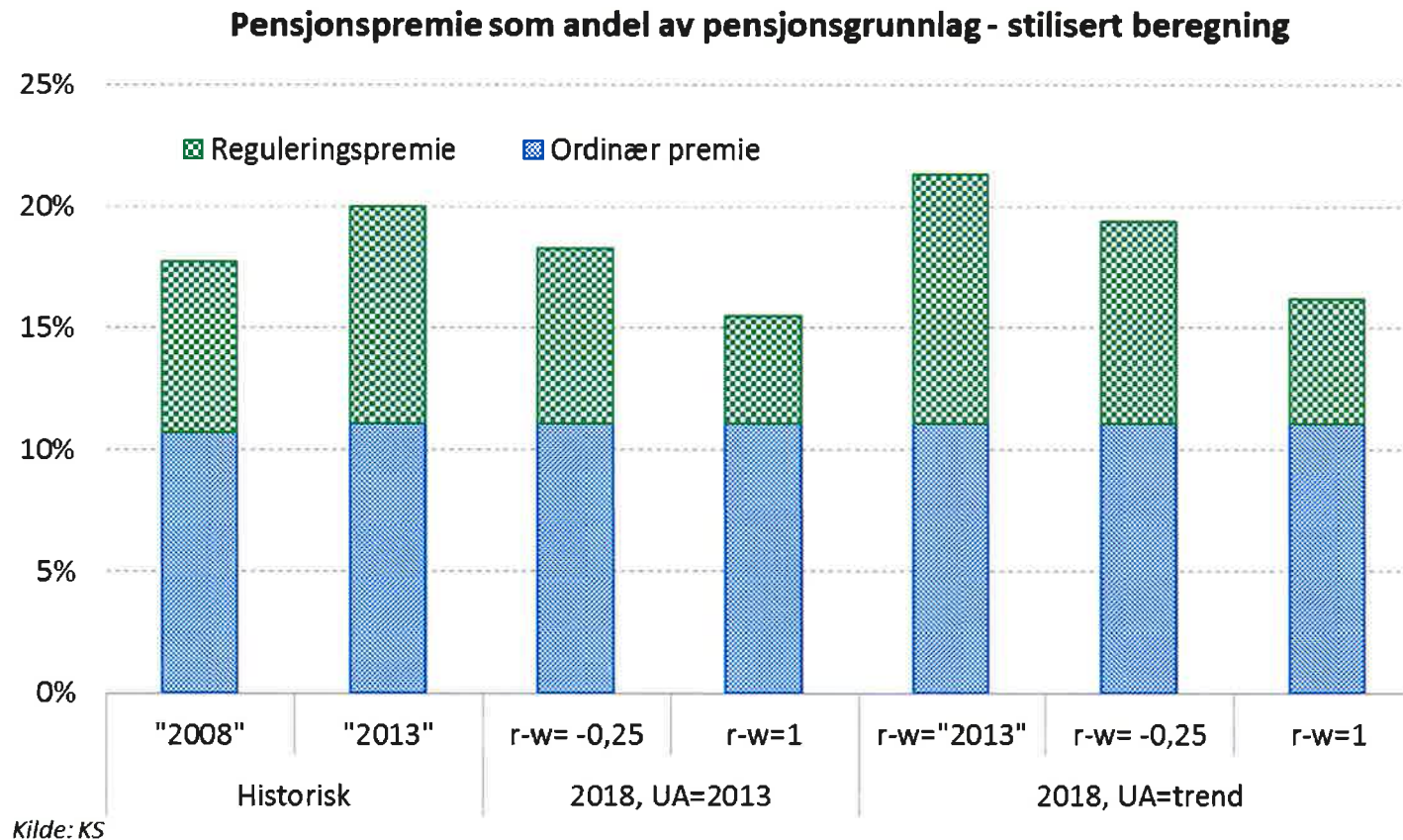
Euroområdet (15 land), pst poeng	1992-99	2000-07	2008-14
Rentepåslag (prosentpoeng)	2,7	1,0	1,5

Anslag fra FN 2013-50, pst	Europa	Mer utviklede	Verden
Befolkningsvekst (pst)	-0,1	0,1	0,8

3 scenarier	Lav	Middel	Høy	Veid gj.snitt
Sysselsettingsvekst	-0,25	0,5	1,25	0,4
Rentepåslag	0,0	0,75	1,5	0,6
Forholdstall	-0,25	1,25	2,75	1,0
<i>Antatt sannsynlighet</i>	<i>0,30</i>	<i>0,55</i>	<i>0,15</i>	

Om forholdet mellom rente og lønnsvekst øker fra -1 til +1 pp kan premiesatsen synke med 4-5 pp

- Anta forholdstallet -0,25 eller 1,0
- Anta uføreandel som i 2013 vs trendforlenget i fem år framover

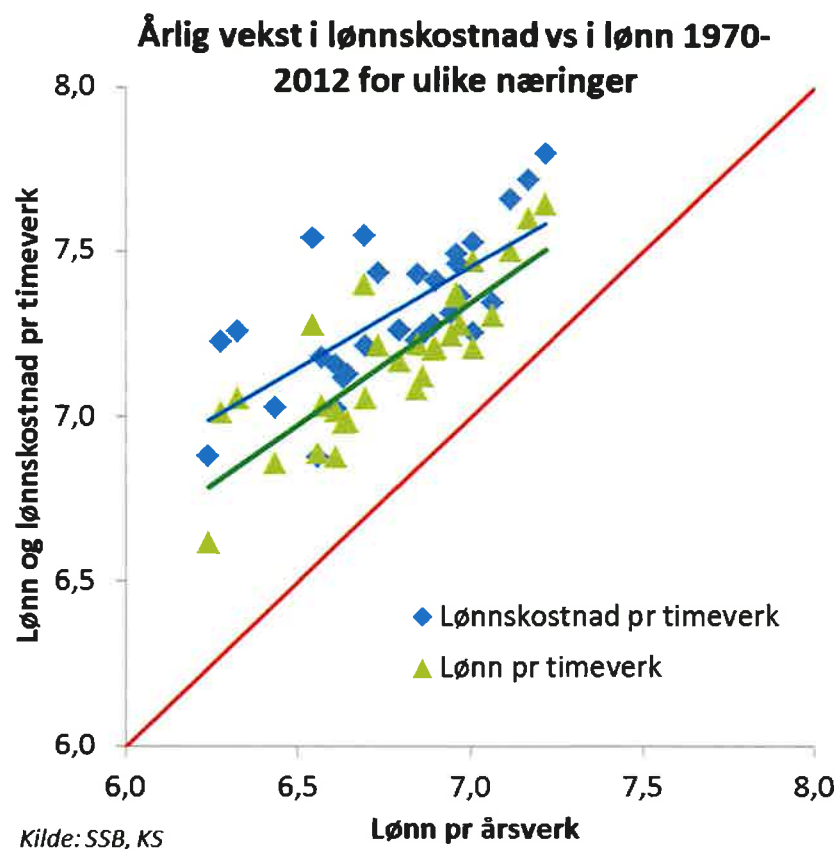
Det er gjennomført endringer som vil gjøre pensjon billigere på lang sikt

- Folkestrygden vil dekke mer av uførepensjonen
- Levealdersjustering vil motvirke effekten av økt levealder, men ikke for de som har kort tid igjen til pensjonering
 - gir en kostnadsøkning på kort/mellomlang sikt
- Underregulering av pensjon under utbetaling med 0,75 pp i forhold til lønnsveksten omfatter alle
 - gjennomsnittsarbeidstakeren i kommunesektoren er 45 år
 - med gjenstående levetid opp mot 40 år de kommende 20 år
 - om gjennomsnittsalder ved pensjonering på 65 år blir gjennomsnittlig pensjoneringsperiode 20 år
 - forventet pensjon over livsløpet kan i så fall bli 7,5 pst lavere
 - men det vil ta 20 år før full effekt for hele bestanden av pensjonister

Konklusjon 1

- Må ikke legge dagens kostnadsnivå til grunn når en vurderer om pensjonssystemet bør legges om
- Det er dessuten allerede gjennomført grep som vil redusere kostnadene i framtida
 - selv om det vil ta lang tid før full effekt
- Dersom en skal gjennomføre nye kostnadsreduksjoner, for større effekt på kort sikt, kan det få konsekvenser for lønnsutviklingen
 - kostnadsinnsparingsmulighetene kan bli begrenset
 - har sammenheng med at både arbeidsgivere og arbeidstakerne har interesse av både lønn og pensjon, pensjon er utsatt lønn
 - slik har det i noen grad vært historisk
 - desto mer dersom det skulle bli truffet aktive tiltak for å redusere pensjonsytelsene til ansatte (ikke nødvendigvis det samme for f.eks. oppsatte pensjoner)

Pensjon er lønn, mer av det ene gir mindre av det andre

- Frontfagmodellen fokuserer på årslønn
 - teorien bak modellen går egentlig på de samlede lønnskostnadene pr time
 - operasjonelle hensyn tilsier fokus på årslønn
- Markedslikevekten virker på de samlede timelønnskostnadene
 - det er kostnaden for arbeidsgiver
 - det er verdien av ytelsene arbeidstakerne mottar

Konklusjon 2

- Innsparing bør ikke være hovedsaken ved evt endring av pensjonssystemet i offentlig sektor
 - men hvordan skape et bedre – mer hensiktsmessig – pensjonssystem
 - bedre tilpasset arbeidslinjen i ny folketrygd
 - evt en bedre fordeling av kostnadene på lønn og pensjon
 - evt en bedre fordeling av risikoen
 - arbeidsgivere og arbeidstakere kan i større grad ha felles interesse